

Wesley János (1703-1791)¹

*„Tégy meg minden jót, ami tőled telik,
Amilyen eszközzel csak tudod,
Amilyen módon csak tudod,
Ahol csak tudod,
Akivel csak tudod,
Ameddig csak tudod.” (Wesley)*

Ki ez az ember, aki a megtérésekor talán minden idők legnagyobb ébredését indította el Angliában, amely gyakorlatilag megszakítás nélkül a haláláig, vagyis kb. 50 éven át tartott? Wesley egy anglikán lelkész házaspár 15. gyermekeként született meg házuk kigyulladására és erős akaratú szüleinek kibékülése után. Nagyapja és dédapja is puritán lelkész volt. Ez a származás nemcsak testi, de lelki örökséget is jelentett. A puritánok a Wesley által elindított ébredési mozgalom lelki elődei is voltak, s valószínűleg az ő több évszázados kitartó és komoly munkájuk gyümölcsét aratta le. Anyja, Zsuzsanna a nonkonformisták Páljának nevezett dr. Samuel Annesley 25. gyermeke volt, de 13 éves korában teológiai meggondolásból elhagyta szüleinek szigorú kálvinizmusát, és az anglikán egyház kötelékébe lépett. Naponta 6 órán át oktatta gyermekeit, és férje távollétében a konyhájukban 200 gyülekezeti tagnak tartott imaórákat. Mihelyt a Wesley gyerekek elérték az egyéves kort, megtanulták, hogy féljenek a vesszőtől, és csak titokban, csendben hullassák könnyeiket. *"Először is le kell győzni az akaratot, és ki kell fejleszteni az engedelmesség iránti készséget - írja Zsuzsanna. - Ha egy gyermek magatartását korrigálni kell, akkor le kell győzni akaratát, és ez nem nehéz, ha nem vált makacssá a túlzott engedékenységek következtében. Ha azután a gyermek akaratosságát megtörtük, és az megtanulta tisztelni és félni szüleit, akkor más sok balgasága, gyermekekessége felett szemet hunyhatunk."* Lehet, hogy ez a módszer hozzájárult Károly másoktól való túlzott függéséhez, de bátyját, Jánost nem tette gyenge akaratúvá - kevés ember tudta nála jobban elfogadtatni akaratát másokkal, sokszor a methodisták egész konferenciájával is. A szülők hamar észrevették, hogy Jánosban valami különös lakik. *"János semmit sem tesz anélkül - még elhamarkodottan sem -, hogy azt meg ne tudná indokolni"* - írta apja. Hatéves korában az epworthi gyülekezet tagjai - akik állandóan hadakoztak a lelkész apával - felgyújtották a paplakot, amely teljesen leégett. János hajszál híján ott veszett, s anyja ettől kezdve "tűzből kikapott üszöknek" nevezte őt (Zak 3,2).

Wesley 1720-tól az oxfordi Christ Church College hallgatója volt. 1725-ben diakónussá szentelték, majd 1726-ban a Lincoln College tagjává választották, ami tagságának 1751-es lemondásáig bizonyos anyagi függetlenséget is jelentett számára. Tanítani kezdett az oxfordi egyetemen, 1728-ban lelkésszé szentelték. A

következő évtől tagja, sőt középpontja lett egy szűk (legfeljebb 25 fős) baráti társaságnak, amely öccse, Károly körül csoportosult. A görög Újszövetséget és a klasszikusokat olvasták, őskeresztény szokás szerint szerdán és pénteken böjtöltek (du. 3-ig nem ettek), hetente úrvacsorát vettek, rendszeres önvizsgálatot tartottak, börtönöket és betegeket látogattak, egyénileg és közösen is szigorú szabályok szerint éltek. Emiatt különféle gúnynevekkel illették őket, pl. Szent Klub, methodisták („módszereskedők”) stb. Így Wesley már jóval a megtérése előtt sok üldöztetésben részesült a hitelveiért. Kempis Tamás "Krisztus követése", valamint William Law

"Serious Call" (Komoly elhívás) és "Christian Perfection" (Keresztény tökéletesség) c. műveit olvasva rájött, hogy az ember vagy egész életével Krisztust szolgálja, vagy egyáltalán nem szolgálja Őt - s az előbbire kezdett törekedni. 1733. jan. 1-jén az oxfordi Szt. Mária templomban elmondta "A szív körülmetélése" c. prédikációját, melyről naplójában 1765-ben így nyilatkozik: *"Benne van minden, amit ma is tanítok a bűntől való teljes megszabadulásról és arról, hogy mit jelent Istent osztatlan szívvel szolgálni"*.

1735-ben Károllyal és oxfordi társaságuk másik két tagjával Georgiába ment az indiánok térítése végett. 1753-ban így ír erről: *"Ha a georgiai indiánok közül valamelyik beteg lett (de ez ritkán fordult elő addig, amíg a keresztényektől el nem tanulták a falánságot és az iszákosságot), azok, akik a közelében voltak, megadtak neki mindent, amire szüksége volt. Ó, kicsoda téríti meg az angolokat becsületes pogányságra?"* Útközben találkozott a herrnhuti cseh-morva közösség egy csoportjával, és két és fél évi távollét után hazatérve rájött, hogy még nem tért meg. Londonban találkozott Böhler Péterrel, a cseh-morva közösség lelkészével, aki jobban megvilágította előtte a kegyelemből való üdvösség útját, s meggyőzte őt arról, hogy a Krisztusba vetett igaz hittől elválaszthatatlan a bűn feletti győzelem és a bűnbocsánatból származó állandó békesség. Megtérése 1738. máj. 24-én történt, amikor a cseh-morva közösség Aldersgate utcai összejövetelén Luthernek a Római levélhez írt magyarázatát olvasták.

1739. jan. 1-jén Károllyal és Whitefielddel (az ébredés másik két nagy alakjával), valamint másokkal szeretetvendégségen vettek részt a londoni Fetterlane-en, amikor különösen megtapasztalták a Szentlélek erejét. Wesley Whitefield példáját követve a szabad ég alatt kezdett prédikálni, ahol hamarosan ezrek hallgatták, köztük kemény munkát végző bányászok is. Egy-egy prédikációját sokszor 10-20 ezren (néha 30.000-en) is hallották, és gyakran különös jelenségek kíséretében győződtek meg embereket bűneikről - sóhajtoztak, hangosan nyögtek, Isten irgalmáért kiáltoztak, a földre estek, öntudatlan állapotba kerültek; majd az értük való imádkozás hatására hirtelen felszabadultak, megteltek békességgel, bizonyossággal és Isten dicséretével. Mindez eleinte Wesleyéket is megdöbbenetette, de a megtérés későbbi gyümölcseinek szinte törvényszerű jelentkezése meggyőzte őket, hogy Isten ilyen szokatlan módon is munkálkodhat. Azonban nem e jeleket

tekintették a megtérés bizonyítékának, hanem a megszentelt és gyümölcsöző életet. Wesley-vel és másokkal is történtek csodás gyógyulások, de az orvosok segítségét sem vetette el. Helytelenítette azt a gyakorlatot, hogy néhol egyszerre többen énekeltek, szóltak vagy imádkoztak, s tusakodásuk közben a szavaik gyakran érthetetlenek voltak (ld. naplójának 1762. nov. 1-jei bejegyzését), bár úgy tűnik, akkoriban még nem volt olyan népszerű a manapság karizmatikus körökben nyelveken szólásnak vagy "imanyelvnek" nevezett glosszolália, amely csak 1900 óta terjedt el jobban.

Wesley idővel a kényszerítő szükségnek engedve laikus prédikátorokat is munkába állított, de maga mindvégig az anglikán egyházban maradt, s életében a metodistákat is sikerült ott tartania. 1738. máj. 1-jétől kezdve 5-12 fős társaságokat (szövetségeket) szervezett, melyek tagjai hetente összejöttek, hogy megvallják egymásnak bűneiket, imádkozzanak egymásért (Jak 5,16), és énekeljenek. A növekvő társaságokat idővel kb. 12 fős osztályokra osztották, egy-egy vezető gondjaira bízva őket. A különböző szintű vezetők változó gyakorisággal (néha hetente) végiglátogatták a csoportjuk tagjait, érdeklődve lelki hogylétük felől, tanácsolva őket, és összegyűjtve a szövetségnek szánt adományait. Így könnyűszerrel el lehetett távolítani a rendetlenül élőket. Csak azok tartozhattak a társaságokhoz, akik valóban a kereszténységhez méltóan éltek. Wesley a társaságokat később körzetekbe sorolta, melyek élén helyettesei (általában laikus prédikátorok) álltak. Halálakor 300 utazó és 1000 helyi igehirdetője volt, s a társaságokkal kb. 120 ezer ember állt kapcsolatban. *"Ha úgy prédikál is valaki, mint egy apostol - írja -, de a felébredteket nem gyűjti össze és nem neveli őket tovább az Isten útjaiban, nem tesz mást, mintha gyermekeket szülne az embergyilkos számára. [Pembrokshire-ben nincs megalakult társaság, ezért] tíz egykor felébredtből kilenc mélyebben alszik, mint valaha."*

Wesley hihetetlenül munkabíró volt: 85 évesen is napi 60 km-t lovagolt. Életében kb. 400 ezer km-t tett meg lóháton, bejárva a brit szigeteket, miközben rengeteget olvasott (prédikátorait is erre biztatta és tanította). Általában 4-kor kelt, 5-kor már prédikált - ezt a bányászok között szokta meg, mivel nekik később dolgozniuk kellett; de általános szokássá tette, mert ez az időpont nem ütközött az anglikán egyház istentiszteleteivel, amire mindig ügyelt. Naponta gyakran 5 prédikációt is elmondott, egész életében pedig legalább 40-45 ezret. Emellett igen sokat írt, látogatta a társaságokat, irányította az egyre nagyobb methodista közösséget. Mottója ez volt: "tedd meg mindazt, ami a kezed ügyébe esik" (Préd 9,10; 1Sám 10,7). Fiúiskolát alapított és tankönyveket írt, 233 művet adott ki különféle témákról, összes művei 14 vaskos kötetben jelentek meg, összeállított egy keresztény könyvtárat, 4 kötetben megírta Anglia történetét, írt egy könyvet "Madarokról, vadakról és rovarokról", egy másikat pedig az orvostudományról, ingyenes gyógyszertárat nyitott, egy elektromos gép felhasználásával több mint 1000 embert meggyógyított,

fonó- és kötőműhelyeket rendezett be a szegényeknek (ld. naplójának 1740. nov. 25-i bejegyzését), könyvei után 40.000 fontot kapott, de ebből semmit sem tartott meg magának. Wesley és prédikátorai igen sok bántást, üldöztetést szenvedtek el, egyeseket meg is öltek közülük - néhányszor Wesley is csak hajszál híján menekült meg ettől. Hősies bátorsága és higgadtsága mellett a Isten vezetése is nagy mértékben közrejátszhatott ebben. Csak egyszer tört össze a nyilvánosság előtt, amikor 1788-ban, 2 héttel Károly halála után a gyülekezetben elkezdett felolvasni egy megindító éneket, melyet öccse szerzett, majd zokogva leült.

Tanításában a mindenki számára elérhető ingyen kegyelem mellett a gyakorlatban megnyilvánuló szentségre helyezte a hangsúlyt; ezt tartotta a metodisták sajátos megbízatásának és a gyümölcsöző munka feltételének. *"Ha a hitet és a cselekedetet összekapcsoljuk prédikációinkban - írja 1772-ben Károlynak -, akkor nem maradunk áldás nélkül. De minden prédikáció közül a leghaszontalanabb, sőt legkártékonyabb az, amit általában evangelizációs igehirdetésnek neveznek; élénk szóáradatot értek rajta, amely a Krisztus szenvedéséről vagy a hit által való üdvözülésről szól, de anélkül, hogy mélyen a szívünkbe vésnének a megszentelődést. Egyre világosabban látom, hogy ebből természetesen következik, hogy így számúznék minden szentséget a világból."* 1740. aug. 8-án írt levelében kifejezte nemtetszését, amiért a herrnhutiak azt tanították a (jelenlegi) keresztény üdvösségről, *"(1) hogy magában foglalja az Isten parancsolatai alól való szabadulást, ami azt jelenti, hogy az, aki hit által üdvösségre jutott, nem köteles vagy kénytelen azoknak engedelmessé válni; s nem tesz semmit mintegy parancsra vagy kötelességből. Állításuk támogatására hivatkoznak az Újszövetségre, hogy abban nincs egyéb parancs, csak hogy higgyünk...; (2) hogy magában foglalja a világhoz való igazodás szabadságát, amennyiben beszélgethetünk jelentéktelen, sőt haszontalan dolgokról; világi szórakozásokban vehetünk részt, ha azzal jól teszünk; magunkra ölthetünk aranyat és drága ruhákat... (3) Magában foglalja az üldöztetés elkerülésének szabadságát; tehát nem kell megfeddeni azt, aki szemünk előtt vétkezik...; nem kell egyszerű beszédmódot, őszinte és nyílt magatartást tanúsítani mindenkivel szemben..."*

Tanításának egyik központi eleme a „teljes megszentelődésről” szólt. 1762. okt. 28-án naplójában följegyezte: *"Sok évvel ezelőtt testvérem gyakran mondta: 'Pünkösöd még nem érkezett el teljesen; de nincs kétségem afelől, hogy el fog jönni. És akkor majd ugyanolyan gyakran hallasz megszentelt életű emberekről, mint most megigazultakról.'* Bármely elfogulatlan olvasó megállapíthatja, hogy ez az idő elérkezett." Valóban, emberek ezrei jutottak el a teljes megszentelődéshez. Ezt a célt szolgálta a társaságoknak az a szokása is, hogy újév elején különleges istentisztelet keretében megerősítették az Istennel kötött szövetséget, melyben komolyan elkötelezték magukat a szent életre. Wesley már 1739-től kezdve arra biztatta őket, hogy péntekenként böjtöljenek, és gyakran éjfélig virrasztva imádkoztak együtt. Sokszor megtapasztalták a közös böjtölés áldásos és ébresztő hatásait. Wesley 1763. jún. 7-én azt írja naplójában: *"Vajon nem ennek a nyilvánvaló kötelességnek az elhanyagolása (úgy értem, a böjtölésé, melyet Urunk az alamizsnaosztás és az imádság mellé sorolt) a keresztények halott állapotának egyik általános oka? Elhanyagolhatja-e valaki ezt szándékosan anélkül, hogy vétkekessé ne válna?"*

Wesley nem politizált, nem valamiféle "szociális programot" valósított meg, kereszténységének megélése révén mégis messze ható társadalmi változásokat, szociális forradalmat indított el Angliában, és hatása más országokra is kiterjedt. Pamfleteket írt és határozottan fellépett a virágkorát élő rabszolga-kereskedelem

ellen. Jelentős része volt William Wilberforce megtérésében, akit közvetlenül halála előtt is biztatott a rabszolgaság elleni harcra, s aki a parlamentben elérte a rabszolga-kereskedelem, majd a rabszolgaság megszüntetését. Wesley hatalmas befolyását egyesek annak tulajdonították, hogy rákényszerítette másokra az akaratát, ezt azonban elsősorban áldozatos és gyakran ellenfeleit is lehengerlő szeretetével érte el.

Halála előtt a prédikátorok 100 fős konferenciájára bízta a methodisták vezetését, s utána azok kiléptek az anglikán egyházból, létrehozva a mára 50 millióra nőtt (bár több ágra szakadt) methodista egyházat.

¹ <http://hr2.extra.hu/wesley.htm>

Gart Lean: *A tűzből kikapott üszök* (Bp., Magyarországi Metodista Egyház, 1981)

Parókiám az egész világ - Wesley János naplója (Pécs, 1991)